

Ivan Jurković

UGRINOVIĆI OD ROGA – RASELJENA OBITELJ PLEMENITOG RODA ŠUBIĆA BRIBIRSKIH ZA TRAJANJA OSMANSKE UGROZE

Ivan Jurković
Odjel za humanističke znanosti
Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
Pula

UDK 929.7(497.5)(091)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 14.4.2008.
Prihvaćeno: 18.6.2008.

Za razliku od podataka o razdoblju povijesti plemenitih Ugrinovića tijekom razvijenoga i kasnog srednjeg vijeka na domicilnim prostorima uz donji tok rijeke Krke, izvorne su vijesti i dokumenti 16. st. o njihovu djelovanju razbacani i bez prozopografskog pristupa izučavanju prošlosti njihovih obitelji teško povezivi. Ti izvori međutim ne govore samo o prognaničkoj svakodnevnici tih obitelji, osobito u Pokuplju, gdje ih je nanovo sustiglo osmansko napredovanje, nego i o vojničkim i diplomatskim karijerama, o njihovim pokušajima udomaćivanja na austrijskim i ugarskim prostorima u koja su silom prilika doselili te o njihovoj ustrajnosti u pokušajima pronalaženja strategije djelovanja koja će im osigurati dostojan društveni i posjedovni status usporediv s onim koji su imali kao hrvatski plemići u predosmanskoj eri njihove povijesti.

Ključne riječi: plemstvo, prisilni raseljenici, društveni status, protuosmanski obrambeni sustav, Hrvatska

Obitelj Ugrinovića dočekala je trenutak prisilne raseobe u vrijeme kada je stasao novi naraštaj mladih pripadnika te vrlo stare i cijenjene obitelji potekle iz moćnoga plemenitog roda Šubića Bribirskih.¹ U to su vrijeme dakle braća Vid, Ivan i Šimun

¹ Prezime se te obitelji od sredine druge polovice 15. st. javlja u raznim oblicima: *Vgrinich de Rog de genere Subich* (Državni arhiv u Zadru [dalje: DAZD], Spisi zadarskih bilježnika [dalje: SZB], Nicolaus Lupovich (1458. – 1463.), b. I, fasc. I/7a, fol. 36–36’); *Vgrinich de genere Subichiorum de Rog* (isto, Iohannes de Salodio (1455. – 1501.) [dalje: IdS], b. I, fasc. I/7, s.p.); *Wgrinowyth* (Magyar Országos Levéltár – Mađarski državni arhiv [dalje: MOL], U szekció – oklevélgyjűjtemények, Diplomatikai Levéltár [dalje: U, DL] 32650; Josip Adamček – Ivan Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, Izvori za hrvatsku povijest 3, Zagreb 1976., dok. 1, str. 3), *Wgrinowich de Rogh* (Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti [dalje: AHAZU], Ostavštine – Privatne ostavštine – Ostavština Euzebija Fermendžina – *Acta Croatiae potissimum ecclesiarum* [dalje: B–XV–24–I–1], 448–451); *Ugrinouich de Rogh* (isto, *Documenta* (Diplomata) [dalje: AHAZU, D] XXVI–66; Vjekoslav Klaić (prir.), *Acta Keglevichiana annorum 1322 – 1527* [dalje: AKeg], *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridiona-*

pripadala gornjem sloju hrvatskoga dobrostojećeg (*bene possessionati*), odnosno (u historiografiji češće korištenog pojma) srednjeg plemstva. Obiteljsko im je sjedište bilo u utvrđenom gradu (*castrum*) Rogu smještenom na desnoj strani rijeke Krke ponad njezina prirodnog gaza. Odatle se još iz antičkih vremena vrlo lako nadzirao komunikacijski pravac od Zadra i Skradina prema Kninu na sjeveru i Klisu (Splitu) na istoku, pa je samom činjenicom da su Ugrinovići od 13. st. u posjedu te iznimno važne kontrolne točke bila naglašena i njihova uloga u srednjovjekovnoj hrvatskoj povijesti.² Okoliš je tog dobro utvrđenog grada relativno dugo bio pošteđen osmanskih pustošenja, što je omogućilo Ugrinovićima da i pod sam kraj 15. i početkom 16. st. uživaju u sigurnosti roških zidina.³ Stanje se naglo pogoršalo prije neposrednog pada središta Hrvatske, Knina, i susjednoga grada na obali, Skradina. Padom tih dvaju ključnih gradova obrambenoga protuosmanskog sustava u središnjoj medievnoj Hrvatskoj ni Rog nije mogao opstati. Nije stoga čudno što su ga te iste 1522. godine Ugrinovići odlučili napustiti, iako je stoljećima bio rezidencijalnim i upravnim središtem njihovih baštinskih posjeda.⁴ Takav je razvoj događaja prisilio Ugrin-

lium [dalje: MSHSM], knj. 42, Zagreb 1917., dok. 60, str. 77–78); *Wgrinovich* (Stjepan Ivšić (prir.), Neke isprave iz bečkog arkiva, *Vjesnik Kraljevskog hrvatsko-dalmatinsko-slavonskog zemaljskoga arkiva* [dalje: VZA], knj. 17, Zagreb 1915., dok. 8, str. 258–259); *Wugrynowych* (Emilij Laszowski (prir.), *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae et Slavoniae (1531 – 1540.)*, vol. 2 [dalje: MHabs 2], MSHSM 38, Zagreb 1916., dok. 30, str. 21–22); *Wogrynoych* (MOL, A szekció – Magyar Kancelláriai Levéltár [dalje: A], *Libri regii – Királyi könyvek* [dalje: LR] 1, str. 248–249; Ivan Bojničić (prir.), Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga 'Libri regii' [dalje: LR Bojničić], VZA 7, sv. 3, Zagreb 1905., dok. 50, str. 208); *Wgrynowycz* (Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni...*, dok. 47, str. 145); *Wgrynyth* (Géza Pálffy – Miljenko Pandžić – Felix Tobler (prir.), *Ausgewählte Dokumente zur Migration der Burgenländischen Kroaten im 16. Jahrhundert* [dalje: AD MBK], Eisenstadt: Kroatisches Kultur- und Dokumentationszentrum, 1999., dok. 78, str. 129–130); *Ugrinowitsch* (isto, dok. 79, str. 130); *Wgrynowyith* (AHAZU, D-XXXI-14); *Wogrinowych* (Arhiv prvostolnog kaptola [dalje: APKZ], *Acta capituli antiqua* [dalje: ACA], fasc. 46, nr. 31); *Wgrinouith* (Emilij Laszowski (prir.), *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae et Slavoniae (1544 – 1554.)*, vol. 3 [dalje: MHabs 3] MSHSM 40, Zagreb 1917., dok. 307, str. 352–358); *Ugrunovit* (AD MBK, dok. 84, str. 136–137); *Wgrynoych* (APKZ, ACA, fasc. 69, nr. 1). Iz navedenoga je primjetno da već krajem 15. st. stariji oblik prezimena obitelji, "Ugrinić", biva zamijenjen novim, "Ugrinović".

² Rodonačelnik ogranka Ugrinića plemenitog roda Šubića, Ugrin, živio je krajem 13. st. te su od njega potekli svi kasniji Ugrinići, odnosno Ugrinovići kojima je sjedište od sredine 14. st. bilo upravo u Rogu. U novije je vrijeme o Ugrinićima pisano samo u: Damir Karbić, *The Šubići of Bribir. A Case Study of a Croatian Medieval Kindred*, doktorska disertacija na Medieval Department of CEU, Budimpešta 2000., str. 103–106, 121, 123, 125, 139–142, 154, 156, 182, 185, 218, 222, 225–226, 230–231, 234–236, 240, 242, 269, 309, 315, 372–375, 377, 381, 390, 397–399, 434 i 440–441.

³ Usp. DAZD, SZB, Gregorius de Bosco (1465 – 1497) [dalje: GdB], b. I, fasc. I/1a, s.p.; isto, IdS, b. I, fasc. I/7, s.p.; MOL, U, DL 32650; Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni*, dok. 1, str. 3; AHAZU, B-XV-24-I-1, 448–451; MOL, U, DL 33109; AHAZU, Ostavštine – Privatne ostavštine – Ostavština Radoslava Lipašića – Lopašićeva Croatica – Croatica, originali [dalje: B-XV-25-B-IV], 164, fol. 1'.

⁴ Naime, sve se plemstvo toga središnjeg dijela Hrvatske moralo povući pred osmanskim osvajačima; usp., primjerice, u: Ivan Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families in the Face of Ottoman Advance*, doktorska disertacija na Medieval Department of CEU, Budimpešta 2004., poglavlja o Berislavićima na str. 62–76, Draškovićima na str. 117–125. i o Jurjevićima na str. 167–173. Više, pak, detalja o osmanskom napredovanju na tom prostoru nalaze se u: Grga Novak, Šibenik u razdoblju mletačke

noviće na njihovo aktivno uključivanje u vojnu spremu Kraljevstva i obranu preostalnih dijelova Hrvatske uz nadu da će takvim angažmanom uspjeti zadobiti nova imanja koja bi bila podalje od opasnih graničnih krajeva s Bosanskim pašalukom. Nije dakle čudno što su se upravo mladi Ugrinovići nakon gubitka patrimonijalnih posjeda počeli javljati u ratnim spremama obrambenoga protu-osmanskog sustava.

Prvi naraštaj Ugrinovića – u potrazi za novim prebivalištem

Prve su godine raseljeništa Ugrinovići proveli oslanjajući se na vojne potencijale protuosmanskoga obrambenog sustava, baš kao što je to činila i većina plemića u Hrvatskoj.⁵ Taj se sustav zapravo urušio na prvoj liniji obrane gubitkom Knina, Skradina i Ostrovice upravo u vrijeme kada su mu se Ugrinovići priključili, ali je zato nastavio svoju vojnu zadaću na drugoj (pričuvnoj) fortifikacijskoj liniji bojišnice.⁶ Vid Ugrinović je dakle prvih godina raseljeništa bio jednim od zapovjednika kraljevskih konjaničkih postrojba Pounja sa sjedištem u Bihaću, a starija su mu braća Ivan i Šimun bila uključena u konjaničke postrojbe tadašnjega jajačkog bana Petra Keglevića, dok je njihov rođak Pavao Ugrinović bio uz Ivana Gusića vicekapetanom Senja u vrijeme kada je senjsku i klišku kapetaniju držao Petar Kružić.⁷ Na tom su prostoru u vrijeme neprekidnih vojnih djelovanja postojali intenzivni i česti kontakti članova obitelji uključenih u djelovanje tog sustava, a podrijetlom sličnoga imovinskog, socijalnog i zavičajnog podrijetla. Bliski su suradnici Vida Ugrinovića, dok je službovao u Bihaću, bili braća Juraj i Petar Kobasić, Ivica Karinčić, Toma Mišljenović i Krsto Šubić od Perne.⁸ S njima je dijelio i ratni plijen, pa tako i osmanske zarobljeni-

vladavine (1412. – 1797.), u: Slavko Grubišić (ur.), *Šibenik, spomen zbornik o 900. obljetnici*, Šibenik 1976., str. 133–288; Bogumil Hrabak, Turske provale i osvajanja na području današnje sjeverne Dalmacije do sredine XVI stoljeća, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 19, Zagreb 1986., str. 69–100.

⁵ Usp. Ivan Jurković, Osmanska ugroza, plemeniti raseljenici i hrvatski identitet, *Povijesni prilozi*, god. 25, br. 31, Zagreb 2006., str. 46–50 i u tom djelu navedenu literaturu.

⁶ O ustroju obrambenoga sustava kralja Matije Korvina vidi: Ferdo Čulinović, Državnopravni razvitak Vojne krajine, *Rad JAZU*, knj. 356, Zagreb 1969., str. 10–11; Karl Nehring, *Matthias Corvinus, Kaiser Friedrich III und das Reich. Zum hunyadisch-habsburgischen Gegensatz in Donauraum*, Sudosteuropäischen Arbeiten 72, München 1975., str. 13–27; Ferenc Szakály, Phases of Turco-Hungarian Warfare before the Battle of Mohács (1365 – 1526), *Acta Orientalia ASH* 33/1, Budimpešta 1979., str. 99; isti, The Hungarian-Croatian Border Defence System and Its Collapse, u: János M. Bak – Béla B. Király (ur.), *From Hunyadi to Rákóczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, Eastern European Monographs 104, Studies on Society in Change 12, Brooklyn 1982., str. 142–143; Vasko Simoniti, *Vojaška organizacija na Slovenskem v 16. stoletju*, Ljubljana 1991., str. 228; Milan Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća*, vol. 1, Zagreb 1995., str. 46; Borislav Grgin, *Počeci rasapa – Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, Zagreb 2002., str. 171–181; te poglavlje “The military situation along the Croatian and Slavonian frontier (1463 – 1604)” u: Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families*, str. 25–42. i literaturu navedenu u tim djelima.

⁷ Usp. AHAZU D–XXVI–66; AKegl, dok. 60, str. 77–78; Ivšić, Neke isprave, dok. 8, str. 258–259; MHabs 2, dok. 30, str. 21–22.

⁸ O Kobasićima od Brekovice vidi: Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families*, str. 142, bilj. 404. O Karinčićima od Karina vidi: Ivan Črnčić (prir.), *Nekoliko južnih Sloviena zapisanih od 1478 do 1520*

ke.⁹ Tijekom svoje službe u Bihaću bio je upleten i u posao izgradnje mreže špijuna, obavještajaca i promatrača na prigraničnim prostorima i na prostorima pod kontrolom Osmanlija, a koji su osmislili i organizirali Kobasići.¹⁰ Ipak, među njima je tada osobito važnu ulogu u Vidovu životu imao Toma Mišljenović, plemić s kojim je Vid sklopio i bratimski adoptivni ugovor. Vidova su braća Ivan i Šimun, pak, ostvarila tijesne veze s pripadnicima vojne spremljene jajačke utvrde. U tom se krugu prijateljskih veza uz Petra Keglevića javljaju Ivan Radošević, Ivan Lukšić i Ladislav Dminetić, sve plemići podrijetlom iz županije Luka, iz koje su i Ugrinovići potjecali.¹¹ Braća Ugrinovići su tijekom službe na Granici uspjela zadobiti posjed na vlastelinstvu Ustilonja, koje je od 1526. god. bilo u vlasništvu upravo bana Petra Keglevića.¹²

Svi su dakle Ugrinovići postali nižim vojnim zapovjednicima kraljevskoga graničnog lakog konjaništva smještena u centrima pograničnih vojno-civilnih upravnih cjelina (Bihać, Jajce, Senj), gdje su proveli i razdoblje momačkog života. Ali, takav je stil života imao i svoju cijenu. Šimunu se uskoro gubi svaki trag u postojećim pisanim izvorima (vjerojatno je poginuo u kojoj od brojnih bitaka s Osmanlijama). Kako je, pak, vlastelinstvo Ustilonja počelo naglo propadati nakon 1536. god., kada su Osmanlije osvajanjima došli u njegovo neposredno susjedstvo, Vid i Ivan bili su prisiljeni osloniti se na do tada zadobivene ratom neugrožene akvizicije.¹³ Obojica su

godine u bratštinu sv. Duha u Rimu, *Starine JAZU*, knj. 15, Zagreb 1883., dok. 39, str. 172; MHabs 2, dok. 30, str. 21–22. O Mišljenovićima od Kamičca vidi: Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families*, str. 157, bilj. 460. O Šubićima od Perne vidi: Radoslav Lopašić, *Okolice i Korane: mjestopisne i povijesne crte*, Zagreb 1895., str. 210–221.

⁹ Juraj i Petar Kobasić, primjerice, u pismu zapovjedniku hrvatsko-slavonske krajine Ivanu Katzijaneru god. 1531. objasnili su da mu ne mogu izručiti sina Safer-bega Udovičića, kojega su kao zajedničkog zarobljenika držali oni, njihov rođak Ivica Karinčić te Vid Ugrinović i Toma Mišljenović u zatvoru tvrđave pokojnoga adoptivnog strica Kristofora Peranskog, jer su mladog Udovičića u međuvremenu već zamijenili za trojicu svojih slugu, koji su bili u zarobljeništvu Murat-bega. No ističu kako imaju jednoga zarobljenika koji vrijedi 400 florena. Njihov je udio u tom zarobljeniku četvrtinski, a ostatak udjela pripada Tomi Mišljenoviću i Vidu Ugrinoviću, pa ako je Katzijaner zainteresiran za njega, neka s Mišljenovićem i Ugrinovićem ugovori odštetu; usp. MHabs 2, dok. 30, str. 21–22.

¹⁰ Nakon 1524. god. Jurjev i Petrov otac, Ivan Kobasić od Brekovice, igrao je važnu ulogu u vojno-obavještajnim krugovima protuosmanskoga obrambenog sustava. Osmislio je i oživotvorio uhodarsku mrežu uzduž hrvatskog dijela Granice sa središtima u Lapcu, Nebljuhu, Bihaću i Brinju. Za svoju je dugogodišnju službu Ivan dobio od kralja omanje vlastelinstvo u blizini Metlike u Kranjskoj i dobru godišnju novčanu naknadu; usp. Antal Hodinka – Lajos Thallóczy (prir.), *A horvát véghelyek oklevéltára* [dalje: HV], *Monumenta Hungariae historica – Diplomataria* [dalje: MHH-D] 31, Budimpešta 1903., dok. 221, str. 338–340; isto, dok. 230, str. 355; isto, dok. 259, str. 416–417; Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, knj. 4, Zagreb 1981., str. 392–395; Simoniti, *Vojaška organizacija*, str. 164–169.

¹¹ Više detalja o krugu sljedbenika bana Petra Keglevića vidi u: Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families*, str. 80–97.

¹² Usp. AHAZU, D–XXVI–94; AKegl, dok. 73, str. 95–97.

¹³ Naime, do 1548. god. vlastelinstvo Ustilonja u potpunosti je bilo devastirano pustošećim naletima Osmanlija, a Petar Keglević nije imao novaca da popravi samu utvrdu i da u njoj drži vojnu posadu, pa je prijetio kralju da će je dati porušiti i spaliti; usp. MHabs 3, dok. 179, str. 174–175; AD MBK, dok. 73, str. 123–124.

se tijekom tridesetih godina 16. st. okrenula novim strategijama opstanka. Vidov se stariji brat Ivan priženio na imanje supruge Helene, jedinice plemenitog Nikole Vagatovića. Ivan je naime s puncem Nikolom uskoro sklopio adoptivno-nasljedni ugovor pred kaptolom u Zagrebu, koji je već 1534. god. kralj Ferdinand potvrdio, nakon čega se potpuno povukao iz vojne službe i posvetio obrani posjeda i utvrđenog Miholja, punčeva dvornog mjesta (kurije, *curia*) na rijeci Kupi.¹⁴ Vid se, pak, nakon vojne karijere posvetio manje opasnomu poslu – diplomaciji.

Sudjelovao je u mnogobrojnim diplomatskim misijama habsburškog dvora, koje su ga odvele i na prostore Osmanskog Carstva sve do Istambula.¹⁵ Vid je, kao iskusan ratnik, poznavatelj prilika na granicama Kraljevstva, ali i kao znalac potrebnih jezika nužnih u pregovorima (latinskog, njemačkog, hrvatskog i mađarskog), bio i pogodna osoba za kontakte s predstavnicima vlasti na osmanskim dijelovima Ugarske, Hrvatske, Bosne i Slavonije, osobito u vrijeme kada su se utvrđivale granice nakon sklopljenog primirja i u slučajevima kada je dolazilo do narušavanja tog primirja na Granici.¹⁶ Za uspješno je dakle obavljanje takvih zadaća morao posjedovati iskustvo, znanje i istančan osjećaj mjere u pregovorima i u odnosima s osmanskim zapovjednicima i njihovim predstavnicima pograničnih vlasti. Iskustva su mu stečena ranije, u vrijeme izgradnje Kobasićeve mreže uhoda, promatrača i jataka, svakako bila od velike koristi u novoj službi. Krug se Vidovih poznanstava tijekom te službe proširio i na pojedine aristokrate Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva. Među njima je zasigurno

¹⁴ Iz te je potvrde vidljivo kako je i Nikola pripadnik mnogobrojnoga hrvatskog raseljenog plemstva koji se zahvaljujući službama banu Petru Berislaviću i domogao prostranoga predija (*praedium*) Miholje vrijednosti 16 poreznih jedinica, a pripadao je Gori, vlastelinstvu Vranskog priorata. Iz te je potvrde također vidljivo kako Ferdinand to čini zbog dugogodišnje vjerne i nesebične službe Ivana Ugrinovića na granici Kraljevstva, te mu u nasljedno i vječno potvrđuje i daruje Miholje izuzevši ga iz jurisdikcije priorata (usp. MOL, A, LR 1, str. 248–249; LR Bojničić, dok. 50, str. 208). Miholje su zajednički uživali braća Vagatović, ali jedino je Nikola imao potomstvo, kćer Helenu, preko koje je spomenutim ugovorom posjed prešao u vlasništvo Ivana Ugrinovića; usp. Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni*, dok. 6, str. 20; MOL, U, DL 104304.

¹⁵ MHabs 3, dok. 307–308, str. 352–359; István Kiss Rogunfalvi (prir.), *A magyar helytartótanács I. Ferdinánd korában és 1549 – 1551. évi leveles könyve* [dalje: AMH], Budimpešta 1908., dok. 212, str. 227; isto, dok. 239, str. 251–253; isto, dok. 243, str. 255–256; isto, dok. 245, str. 257; isto, dok. 251, str. 263–264. Među tim je misijama ona iz 1548. bila osobito zanimljiva. Naime, s Mihaelom Geszthyem je bio imenovan po kralju Ferdinandu za povjerenika kojemu je 1548. god. sin Petra Keglevića, Juraj, predao dijelove ogromnih imanja pok. Gašpara Eruszta, Đurđevac i Prodavić, koja su, pak, Keglevići od 1541. god. nepravomoćno držali. (usp. AHAZU, D–XXXI–14). Kralj je očigledno u povjerenstvo imenovao ljude u koje je i Petar Keglević imao povjerenja, jer je s njima blisko surađivao u vrijeme dok je bio jajačkim banom. Štoviše, Mihael Geszthy i Vid u tim su dokumentima zapisani kao nositelji plemenitog pridjevka “od Ustilonje”. Obojica su dakle imala posjede na prostorima vlastelinstva Ustilonja, koje je Petar Keglević dobio od kralja Ludovika kao nadoknadu za neisplaćene novčane potpore koje je trebao dobivati u vrijeme dok je bio jajački ban (usp. AHAZU, D–XXVI–94; AKegl, dok. 73, str. 95–97; MHabs 3, dok. 263, str. 300). Za više detalja o odnosima obitelji Keglevića s kraljem Ferdinandom glede ostavštine Gašpara Eruszta vidi poglavlje o obitelji Keglevića u: Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families*, str. 91–92.

¹⁶ Usp. AHAZU, B–XV–24–I–2, fol. 180–181; MHabs 3, dok. 307, str. 352–358; isto, dok. 308, str. 359.

najistaknutiji bio Toma Nádasdi, suban Petra Keglevića i kasnije palatin Ugarske.¹⁷ Kolege su mu u raznim diplomatskim misijama, primjerice, bivali i vrlo ugledni plemići i velikaši Ivan Ungnad, Luka Szekély, Pavao Rattkay i Stjepan Mekchey.¹⁸

Razlogom je za promjenu službe sredinom četvrtog desetljeća 16. st. bila najvjerojatnije Vidova ženidba. Supruga Margareta bila mu je pripadnicom plemenite obitelji, koja je bila rodom iz susjedstva matičnoga grada Ugrinovića, Roga. Ona je naime bila sestrom Vidova adoptivnog brata i “brata po oružju” Tome Mišljenovića, u predosmansko doba vlasnika grada Kamičca smještenoga na obali rijeke Krke, nešto sjevernije od Roga. I premda su Margareta i Toma bili djecom pokojnoga hrvatskog bana Marčinka Mišljenovića, Vid se nije mogao osloniti na njihovu pomoć jer su i Mišljenovići u to vrijeme proživljavali tešku krizu, te su i sami tražili izlaz u novonastaloj situaciji.¹⁹ Stoga se morao vlastitim snagama izboriti za novi odgovarajući obiteljski posjed koji bi njegovu potomstvu osigurao budućnost dostojnu njihova društvenog položaja i ugleda.

Prva prilika da riješi egzistencijalne probleme obitelji ukazala se kada je u okolici grada Ptuja u Štajerskoj uzeo najkasnije god. 1541. u zakup omanje imanje Toplica-Vinarje.²⁰ No već god. 1550. on nije više to imanje držao u posjedu. Vid nije u to vrijeme ni pripadnikom štajerskog plemstva, dakle, nije dobio od zemaljskih staleža *indigenat*, što je bilo preduvjetom da bi se kupila kakva nekretnina (primarno zemlja) i potom se bez protivština autohtonog plemstva integriralo u novoj sredini.²¹

Činilo se kako je Vidov problem pronalaska imanja s adekvatnim dvornim mjestom riješen god. 1547., kada je od kralja Ferdinanda dobio na korištenje posjed Csi-

¹⁷ Usp. AD MBK, dok. 89, str. 142–144.

¹⁸ Usp. MHabs 3, dok. 307–308, str. 352–359; AMH, dok. 212, str. 227; isto, dok. 239, str. 251–253; isto, dok. 243, str. 255–256; isto, dok. 245, str. 257; isto, dok. 251, str. 263–264.

¹⁹ Mišljenovići su bili podrijetlom s prostora županije Pset i pripadali su dominantnomu plemenitom rodu te županije, Kolunićima. Nakon pada Bosne doselili su se u ondašnju središnju Hrvatsku; usp. Sándor Horváth – Lajos Thallóczy (prir.), *Codex diplomaticus partium Regno Hungariae adnexarum. Comitatum: Dubicza, Orbász et Szana (1244 – 1710)* [dalje: CD DOS], MHH–D 36, Budimpešta 1912., dok. 3–11, str. 322–335; Hrvatski državni Arhiv [dalje: HDA], *Neo-registrata acta* [dalje: NRA], fasc. 138, nr. 2; Ivan Kukuljević Sakcinski (prir.), *Rapporti della Republica Veneta con Slavi meridionali. Brani tratti dei diari manoscritti di Marino Sanudo*, *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku*, knj. 5, Zagreb 1859., str. 77, 86 i 126; MOL, A, LR 1, str. 87; MHabs 2, dok. 30, str. 21–22; Vjekoslav Klaić, *Županija Pset (Pesenta) i pleme Kolunić. Prilog za historiju diaspore hrvatskih plemena*, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkog društva*, NS 15, Zagreb 1928., str. 5–9.

²⁰ MHabs 3, dok. 272, str. 309–316; APKZ, ACA, fasc. 46, nr. 31.

²¹ Usp. Luschin von Ebengreuth, Inkolat – Indigenat, u: Ernst Mischler – Josef Ulbrich (prir.), *Österreichisches Staatswörterbuch. Handbuch des gesammten österreichischen öffentlichen Rechtes*, Bd. 2, Beč 1905., str. 886–897; Ivan Jurković, Socijalni status i prisilni raseljenici podrijetlom iz hrvatskih plemićkih obitelji u zemljama njihovih doseoba za trajanja osmanske ugroze, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* [dalje: *Zbornik OPZ HAZU*], vol. 23, Zagreb 2005., str. 64–82.

csó (Čičov) na koje se iz štajerskih Toplica-Vinarja s obitelji odmah i preselio.²² Vidu je naime kralj Ferdinand zbog iskrene i odane službe, koju je “neko vrijeme obavljao, pokazao i dokazao u poslanstvima u Turskoj i na mnogim drugim mjestima” podijelio tada pravo doživotnog uživanja spomenutog sela gospoštije Komárom (Komorn) u Ugarskoj, naloživši kapetanu te gospoštije da ne ometa Vidov uvod u darovani mu posjed.²³ Nakon te je akvizicije postojala nada da će u jeku Vidova punog diplomatskog angažmana konačno u miru dočekati zasluženno imanje neopterećeno pravnim preprekama u smislu punoga i nasljednog vlasništva. No egzistencijalni problemi još uvijek nisu bili riješeni. Premda je obitelj smjestio na posjedu Csicsó i premda je redovito dobivao mjesečna novčana primanja kao diplomat i pregovarač s osmanskim pograničnim predstavnicima vlasti, izgleda da mu je financijska osnova bila ugrožena. Ugarsko je namjesničko vijeće 1550. god. posredovalo kod kralja da se Vidu pomogne novčanom potporom s obzirom na to da nije mogao pokrivati troškove svakodnevnog života obitelji.²⁴ Kralj je udovoljio toj molbi te je odredio godišnju novčanu potporu u iznosu od 100 ugarskih zlatnih florena.²⁵

Niti je Vid niti su mu članovi obitelji primili prvih odobrenih 100 florena. Krajem je 1551. godine obolio tijekom diplomatske misije u osmanskoj Slavoniji i posve neočekivano umro.²⁶ Na vijest o njegovoj smrti kapetan je Komároma, Mihael Schichk, zatražio vraćanje sela Csicsó komáromskom vlastelinstvu s obrazloženjem da se prijenos tog sela darovnicom Vidu Ugrinoviću nije odnosio ni na jednoga od Vidovih sinova, već samo na njegovu osobu.²⁷ Vidova je udovica Margareta međutim kralja zamolila da joj se taj posjed prepusti i nadalje na upravu, što je Ferdinand i učinio već u veljači 1552. naloživši službenicima komáromskog vlastelinstva da se Margareti i njezinim maloljetnim sinovima omogućiti neometano uživanje spornog posjeda dok joj se ne uspije pronaći neko novo posjedovanje.²⁸ No, uskoro je kralj Ferdinand na inzistiranje novoga kapetana Komároma Ivana Paxyja u studenome 1554. god.

²² AD MBK, dok. 79, str. 130.

²³ Kralj je selo Csicsó dodijelio Vidu Ugrinoviću (zanimljivo je da tom prilikom Vid nosi stariji oblik prezimena “Ugrinić” – *fidelis nostri egregii Viti Wgrynyth*), koji sa svojom obitelji zbog neposrednog susjedstva “Turaka” nije mogao neometano živjeti u svojem bivšem prebivalištu u Hrvatskoj, a s obzirom na njegovu vjernu službu prema njemu i kruni, i osobito s obzirom na njegove zasluge u povodu posljednjega poslanstva sultanu; usp. MOL, A, LR 2, str. 213.

²⁴ Felix Tobler, Migracije hrvatskog srednjeg i nižeg plemstva u područje austrijsko-ugarske granice u 16. i 17. stoljeću i problemi “familijara”, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, sv. 12, Zagreb 1979., str. 15, bilj. 38.

²⁵ Usp. AMH, dok. 251, str. 263.

²⁶ Tobler, Migracije hrvatskog srednjeg i nižeg plemstva, str. 15.

²⁷ AD MBK, dok. 84, str. 136–137.

²⁸ ... *donec eisdem* [scilicet viduae et orphanis] *de aliis aliquibus bonis providere possemus...*; usp. AD MBK, dok. 85, str. 137–138.

naložio Margareti da selo Csicsó odstupi Paxyju uz odštetu od 200 florena.²⁹ Udovica je odmah reagirala preko palatina Tome Nádasdyja upozoravajući ga da ona još uvijek nije dobila nikakvu adekvatnu zamjenu za posjed koji je do tada s djecom uživala. Palatin je, pak, u tom smislu dopisom s početka siječnja 1555. zamolio nadvojvodu Maksimilijana da se zauzme kod svojega oca kralja Ferdinanda, što je očito i učinjeno, jer je već početkom veljače kralj uputio Ugarskoj komori nalog (*mandat*), kojim je zatražio da se pozovu kapetan Ivan Paxy i Margareta kako bi se pronašlo rješenje posjedovanja sela Csicsó nagodbom.³⁰ Do nagodbe ipak nije došlo, jer Margareta nije imala dovoljno novca za kupovinu ili za višegodišnji zakup tog sela, pa se sa sinovima odselila u Pokuplje na posjed muževljeva brata Ivana Ugrinovića.

Premda je geografski bio u neposrednoj blizini same granice prema osmanskoj Bosni, posjed Miholje je tijekom četrdesetih godina 16. st. pripadao drugoj zoni ratne opasnosti, jer je bio zaštićen rijekom Kupom, koja je u tom dijelu svojega toka bila dovoljno široka i duboka te je predstavljala slabijim osmanskim pljačkaškim postrojbama ozbiljniju prepreku.³¹ Takav položaj Miholje međutim nije dovoljno štitio od dobro organiziranih i velikih osmanskih postrojba kao ni od sveprisutnoga “straha od Turaka”, koji je prisiljavao podložno stanovništvo da krene na Zapad u potrazi za sigurnim utočištem i mirnom svakodnevicom.³² U vrijeme kada se Margareta s djecom doselila u Miholje, to je imanje već spalo sa šesnaest na pet gospodarski aktivnih poreznih jedinica.³³ Štoviše, kao glava tada proširene obitelji Ivan Ugrinović našao se u izrazito teškoj situaciji već 1556. god., kada je grad Kostajnica na Uni prepuštena Mehmed-paši i Malkoč-begu, čime je u trenu Miholje postalo dijelom prve obrambene protuosmanske linije.³⁴ Ubojiti udar slavodobitnih bosanskih vojskovođa na prostor između Kupe i Save uslijedio je odmah.³⁵ Nakon višetjednoga temeljitog pustošenja i pljačkanja tog kraja neometano su se vratili u Kostajnicu i Bosnu, a staleži su Hrvatskog sabora užasnuti razvojem događaja hitno tražili rješenje za

²⁹ Isto, dok. 87, str. 139.

³⁰ Usp. Tobler, *Migracije hrvatskog srednjeg i nižeg plemstva*, str. 22–23; AD MBK, dok. 89–90, str. 142–145.

³¹ O zonama ratne opasnosti v. u: Ivan Jurković, *Klasifikacija raseljenika u Hrvata za trajanja osmanske ugroze (od 1463. do 1593.)*, *Migracijske i etničke teme*, god. 19, br. 2–3, Zagreb 2003., str. 154–157.

³² ... *nobiles Korynthyae cum multarum libertatum promissionibus et aliis viis, quibus possunt, totum fere populum ex illa alioquin eciam desolata terra concitarunt et nostros iobagiones ad se recipiunt; a quo si non desisterent, statim ipsa pars regni deserta manebit...*; usp. Ferdo Šišić (prir.), *Acta comitialia Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae (1526 – 1536.)*, vol. 1 [dalje: AC RCDS 1], MSHSM 33, Zagreb 1912., dok. 230, str. 310.

³³ Usp. HDA, *Conscriptiones dicarum* [dalje: CD], tom. I, fol. 55; Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obracuni*, dok. 52, str. 166.

³⁴ Ive Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, Zagreb 1998., str. 126.

³⁵ Emilij Laszowski, *Povijest plem. općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane*, knj. 1, Zagreb 1910., str. 274.

novonastalu situaciju oslobodivši tada čitav taj kraj bilo kakvih poreznih davanja.³⁶ Krajobraz se imanja Miholje preko noći promijenio. Nestalo je raštrkanih seljačkih sesija, jer je Ivan preostale podložnike svojega imanja naselio u neposrednoj blizini svoje kurije Miholje, koja je imala elemente omanjega kaštela, pružajući im na taj način zaštitu u slučaju novoga osmanskoga nasrtaja. No ni takav potez nije spriječio podložnike da dijelom odsele prema austrijskim nasljednim zemljama. Stoga nije čudno što je opustošenost Miholja dosegla takve razmjere da je dikator tijekom sedmog desetljeća 16. st. registrirao u prosjeku po tri dima (*fumi*) oslobođena poreznih podavanja zbog “Turske opasnosti”.³⁷ Ivanova je smrt god. 1569. samo pojačala sumornu stvarnost obitelji.³⁸ Miholje je podijeljeno između njegovih sinova Stjepana i Jurja te Vidova sina Nikole. Nikola je diobom naslijedio posjed u Miholju vrijednosti jedne porezne jedinice.³⁹

Uspjeh je u osiguranju opstanka obitelji izostao zbog nenadane Vidove smrti, premda je u toj borbi pokušao upotrijebiti više strategija preživljavanja. Smrt se dogodila u najosjetljivijem trenutku izgradnje nove obiteljske egzistencije – u vrijeme kada je trebao osjetiti i konkretnije plodove svojega dugogodišnjeg rada. U tom su trenutku Vidovi nasljednici bili premladi za preuzimanje vodstva obitelji, te je njezina budućnost ovisila o karijeri Vidova brata Ivana. Uključen u krug ljudi koji su opsluživali protuosmanski obrambeni sustav, a potom i u diplomatski zbor Habsburgovaca zadužen za odnose sa “smrtnim neprijateljem svega kršćanstva” Vid je dijelio sudbinu toga istog sustava. Godina njegove smrti jest i godina početka novoga otvorenog rata s Osmanskim Carstvom tijekom kojega se na dvoru u Beču brzo zaboravljalo na Vidove minule vojne i diplomatske zasluge na Granici. Nije dakle za života uspio osigurati “izlaz u nuždi” (posjed na sigurnom teritoriju), što ni većini njegovih kolega s Granice nije uspijevalo do trenutka kada nisu sve svoje izgubili.⁴⁰

³⁶ Emilij Laszowski (prir.), *Monumenta historica nob. communitatis Turopolje olim “Campus Zagrabienensis” dictae. Diplomata: 1527 – 1560.*, vol. 3 [dalje: MHT 3], Zagreb 1906., dok. 240, str. 389.

³⁷ HDA, CD, tom. I, fol. 80; Vilmos Fraknói (prir.), *Monumenta Comititalia Regni Hungariae (1537–1545.)*, Monumenta Hungariae historica, ser. III, vol. 5 [dalje: MC RH 5], Budimpešta 1877., dok. 7, str. 49; isto, dok. 9, str. 61; Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni*, dok. 62, str. 191; HDA, CD, tom. I, fol. 94; Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni*, dok. 70, str. 215. Dodatno je opterećenje za Ugrinoviće predstavljala i obaveza posjednika Miholja da sa susjednim plemenitim obiteljima daju doprinos u osiguranju prijelaza (skela) Berkiševine i Šišinački preko rijeke Kupe; usp. Ferdo Šišić (prir.), *Acta comititalia Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*, vol. 4 [dalje: AC RCDS 4], MSHSM 41, Zagreb 1917., dok. 7, str. 24.

³⁸ APZK, *Acta loci credibilis* [dalje: ALC], Protocollum 2, str. 121.

³⁹ Jedna je porezna jedinica (u Slavoniji i Hrvatskoj *fumus* – dim, a u Ugarskoj *porta* – vrata) u prosjeku imala deset kmetskih selišta, što je vlasniku takvog imanja omogućavalo da živi kao seljak bez vlastitoga rada; usp. Josip Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine 15. do kraja 17. stoljeća*, Zagreb 1980., str. 151–161.

⁴⁰ Slična su životna iskustva tijekom prognaništva proživljavali i članovi obitelji Draškovića (usp. Jurković, *The Fate of the Croatian Noble Families*, str. 117–132) i, primjerice, Križanića; isto, str. 137–141.

Novi se naraštaj obitelji Vida Ugrinovića dakle morao osloniti na pomoć strica Ivana i krenuti dalje počevši od skromne ekonomske osnovice imanja Miholja te potražiti potporu u novoj generaciji pripadnika onih obitelji koje su doselile na prostore Pokuplja, a podrijetlom su bile iz istih hrvatskih krajeva kao i Ugrinovići.

Drugi naraštaj Ugrinovića – konačno odgovarajuće vlastelinstvo

Nikola je u trenutku stričeve smrti bio punoljetan i dovoljno obrazovan, ali i uvježban da, poput svojih rođaka Jurja i Stjepana, krene u izgradnju vojne karijere. Naime, stariji su mu rođaci, osobito Juraj, do tada već bili preko banderijalne vojske zagrebačkog biskupa aktivno uključeni u obranu Kraljevstva.⁴¹ Njihov je tadašnji zaštitnik i gospodar bio biskup Juraj Drašković, čovjek čije je podrijetlo bilo iz istoga kraja kao i Ugrinovića. Taj je isti biskup od 1567. god. bio i hrvatsko-slavonskim banom.⁴² Nikola je Ugrinović, pak, 1575. god. ušao u službu Draškovićeve kolege u banstvu, Gašpara Alapića, kao njegov familijar (*familiaris*).⁴³ Tih je godina stjecao iskustvo u društvu Alapićeve kapetana Krste Jelačića, da bi nakon 1577. postao i sam jednim od zapovjednika konjaničkih postrojba biskupa i bana Draškovića, a nakon Draškovićeve povlačenja s banskog mjesta postao je 1581. i kapetanom konjaništva slavonske Vojne krajine bana Krste Ungnada sa sjedištem u Varaždinu.⁴⁴ Postavši banskim kapetanom konjaništva, on je postao zapovjednikom nad osamnaest vlastelina i njihovih banderija, među kojima su bili i oni koji su s Ugrinovićima imali tijesne veze još iz predosmanskog razdoblja (Mišljenovići, Bojničići, Babonosići, Tumpići, Vojkovići).⁴⁵

Nikola je bio svjestan kako se oslonom na gospodarske potencijale Miholja neće moći ostvariti krajnji cilj obiteljske politike – očuvanje društvenoga ugleda i gospodarske moći obitelji koju je imala u predosmanskom razdoblju. Naime, i taj je mali posjed opetovano trpio osmanska razaranja, pustošenja i populacijsku krizu. Iz godine u godinu u poreznim se listama uz njegovo ime i posjed Miholje javljaju i opaske kojima se isticala njegova opustošenost zbog osmanskoga djelovanja.⁴⁶ Uz te su

⁴¹ Juraj je za odanu i nesebičnu službu do tada već bio nagrađen omanjim posjedom na vlastelinstvu Zabok-Gubaševa; usp. MOL, CP, tom. 47, fol. 563.

⁴² Nikola je najvjerojatnije neko vrijeme pohađao *Gymnasium* koji je Drašković osnovao na Kaptolu, gdje je i stekao odgovarajuću naobrazbu.

⁴³ APKZ, ACA, fasc. 83, nr. 51.

⁴⁴ Usp. AD MBK, dok. 139, str. 220–221; APKZ, ACA, fasc. 83, nr. 68; AC RCDS 4, dok. 251, str. 550–551.

⁴⁵ Usp. Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni*, dok. 31, str. 85; isto, dok. 47, str. 145–146; isto, dok. 60, str. 185; isto, dok. 70, str. 215.

⁴⁶ Primjerice, god. 1573. *desertus fumus 1* (usp. HDA, CD, tom. I, fol. 148–161; Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni...*, dok. 87, str. 254); 1574. *noviter per Thurcas desertati fumi 2* (usp. HDA, CD, tom. I, fol. 185–194; Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni*, dok. 91, str. 266–267); 1578. *defalcati fumi 1,5* (usp. HDA, CD, tom. I, fol. 229–241; Adamček – Kampuš (prir.), *Popisi i obračuni*, dok. 100, str. 301) itd.

poteškoće Nikolini podložnici i nadalje bivali opterećeni obavezama čuvanja prijelaza preko Kupe, radovima na popravcima kaštela Miholja te, vjerojatno, i obvezom stražarenja, pa nije čudno što su kmetovi nakon svakoga većeg osmanskog pritiska nastojali odseliti u sigurnije krajeve.⁴⁷ Bolje nije prolazio ni djevojačkom kvartom naslijeđen posjed u vrijednosti jednoga dima u Odri koji mu je u brak donijela Barbara, plemkinja lokalne, prije pojave Osmanlija dobrostojeće, plemenite obitelji Imprića.⁴⁸ U takvim se okolnostima nije mogao ostvariti normalan obiteljski život, čega je Nikola bio svjestan. Stječe se također dojam kako je Nikolin odnos prema Miholju bio odnos čovjeka u tranziciji – čovjeka kojemu je Miholje bilo samo privremenim i prisilnim rješenjem.⁴⁹ Takav se stav prema Miholju najbolje vidio u onom trenutku kada je konačno zadobio posjed vrijednosti 1500 zlatnih florena u udaljenoj Liptó županiji. Imanje je dobio dijelom u ime neisplaćenih novčanih potpora za svoje službe ali, prije svega, uz preporuku moćnoga zagovaratelja na dvoru u Beču, kaločkog nadbiskupa i kardinala Jurja Draškovića. Sve svoje posjedovne parcele Miholja prepuštao je potom na uživanje udovici njegova rođaka Stjepana, Katarini, te je s obitelji odselio u Gornju Ugarsku.⁵⁰

Ustrajnost se Ugrinovića u korištenju vojnoga poziva kao sredstva kojim su nastojali osigurati imanje dostojno njihova ugleda, konačno isplatila. Ipak, ta je ustrajnost imala i svoju cijenu. Smrtnost je Ugrinovića zbog ratnog stanja s Osmanskim Carstvom bila velika i često je rezultirala izumrcem pojedinih ogranaka Ugrinovića. Nagli nestanak Vidova i Ivanova brata Šimuna u vrijeme kada su sva trojica bila aktivnim sudionicima vojne spremne protuosmanskog obrambenog sustava, potom pogibija Jurja, sina Ivana Ugrinovića, 1574. god. u okršaju s ovećom akindžijskom skupinom kraj Steničnjaka potvrde su ratne svakodnevice u životima plemenitih obitelji na “predziđu kršćanstva”.⁵¹

⁴⁷ Usp. APKZ, ACA, fasc. 83, nr. 51; AC RCDS 4, dok. 7, str. 24.

⁴⁸ HDA, CD, tom. I, fol. 288.

⁴⁹ U migracijskom smislu tranzit je vrijeme provedeno u trećoj zemlji, tj. privremeni prekid na putu od napuštanja zemlje podrijetla do smještaja u imigracijsku zemlju (usp. Emil Heršak, *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*, Zagreb 1998., str. 271.). O tranzitu kao o mjestu između obećane zemlje i zemlje ropstva za trajanja osmanske ugroze v. u: Ivan Jurković, *Šesnaestostoljetna hrvatska raseljenička kriza i moderna sociološka terminologija*, *Društvena istraživanja*, god. 14, br. 4–5 (78–79), Zagreb 2005., str. 769–771.

⁵⁰ Kao jedinim se užitnikom Miholja 1591. god. u izvorima javlja upravo Katarina, udova Stjepana Ugrinovića; usp. AC RCDS 4, dok. 109, str. 271.

⁵¹ U tom su razdoblju sukoba s Osmanlijama hrvatske plemenite obitelji obično trpjele gubitke barem jednoga od svojih članova, a i mnoge su znamenite obitelji izumrle jer su primjenjivale upravo tu strategiju u borbi za opstanak. Unatoč svemu, vrlo je mali broj plemića podrijetlom iz Hrvatske odustao od aktivne obrane Kraljevstva. One koji su izbjegavali takvu službu te su se povlačili prema udaljenim, ratom neugroženim prostorima branitelji su tretirali kao izbjeglice; usp. Jurković, *Klasifikacija raseljenika u Hrvata*, str. 165; isti, *Osmanska ugroza, plemeniti raseljenici*, str. 47–49, bilj. 32–34.

Tijekom prve polovice 16. st. na prostore su Pokuplja mahom useljavale hrvatske prognane plemenite obitelji podrijetlom iz istih ili susjednih krajeva s kojih su doselili i Ugrinovići, a riječ je, primjerice, o Križanićima, Jurjevićima, Mišljenovićima, Bojnićima i Babonisićima.⁵² Nikola se dakle nije osjećao kao stranac u takvoj sredini. Štoviše, njegov dolazak u pokupski kraj nije značio i prekid s kulturnim naslijeđem očeva zavičaja. Nastavio je s uporabom glagoljice u privatnoj prepisci sa susjedima, prijateljima i rođacima, a potrudio se to znanje prenijeti i na svoju djecu, baš kao što je to naučio od svojega oca.⁵³ On je s rođacima otvoreno zagovarao da se u Pokuplju udomaći liturgija na narodnom jeziku te je kao patron župne crkve u Miholju i materijalno pomagao svećenike glagoljaše kojima je osigurao i dodijelio službe župnika i kapelana.⁵⁴ Nastavio je koristiti stari obiteljski grb (grb plemićkog roda Šubića s dodatkom kule na njemu).⁵⁵ Sve je navedeno mogao činiti jer je imao otvorenu i bezrezervnu podršku stričeve obitelji, koja je već bila integrirana u zajednicu plemića Pokuplja. Kao što je spomenuto, Nikola je oženio Barbaru, rodom iz stare turopoljske plemenite obitelji Imprića, ali se svakako mora pripomenuti da je podrijetlo Barbarine majke bilo iz istih krajeva kao i Nikolino – Barbarina je majka bila Helena Berislavić od plemenitog roda Čubranića, dominantnog roda na prostorima vrhričkog distrikta Kninske županije.⁵⁶ Pokupska je plemićka zajednica bila posve otvorena prema Nikoli i spremna primiti ga kao jednoga od svojih, pa je sve ovisilo isključivo o njegovim željama ili potrebama da, primjerice, očuva baštinjene standarde življenja obiteljske svakodnevice.

Treći naraštaj – obiteljsko ime Horvát

Strategija oslona na vojne službe ipak je na koncu učvrstila poziciju Ugrinovića. Nova imanja Tepla i Radosfalva na vlastelinstvu Likava Ugrinovićima su nakon tranzitnog razdoblja raseobe, koje je trajalo gotovo 65 godina, donijela toliko traženu

⁵² Članovi su tih obitelji ustvari imali svoje posjede u neposrednu susjedstvu s Miholjem i svi su se onamo doselili za života roditelja, odnosno u vrijeme kada je upraviteljem Topuske opatije bio ban Petar Keglević. Tada su kao Keglevićevi familijari uz spomenute obitelji u okolicu Miholja iz Hrvatske pridošle i naselile se obitelji Vojkovića, Tumpića i Detkovića. Brojnost je doseljenih hrvatskih plemićkih obitelji u konačnici rezultirala na prostorima Pokuplja i političkim promjenama. Naime, uz hrvatsko-slavonske čak su i staleži Ugarskog sabora počeli tvrditi da *...pars illa Sclavonie, que est ultra Colapim, queque hodie Croatia appellatur...*; usp. MC RH 5, dok. 6, str. 337; isto, dok. 5, str. 447.

⁵³ Sačuvano je nekoliko dokumenata na kojima je Nikola na marginama osobno zapisivao kratke komentare na glagoljici. Vidi, primjerice: AHAZU, B-XXI-4/2.

⁵⁴ Usp. Janko Barle, *Povijest turopoljskih župa*, Zagreb 1911., str. 74–75 i 79–83.

⁵⁵ Usp. Ivan Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Bd. 4, Abt. 13, Nürnberg 1899., str. 78, tab. 132 (referenca: "Ugrinovich").

⁵⁶ Više detalja o toj rodbinskoj vezi Imprića i Berislavića vidi u: Pavao Maček – Ivan Jurković, Rodoslov Berislavića Vrhričkih i Malomlačkih (od 15. do 18. stoljeća), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 48, Zadar 2006., str. 303–304, br. 16 i Rodoslovna tablica 2, str. 338.

sigurnost i mir.⁵⁷ Nikolini su sinovi Vid, Ivan i Toma u novoj sredini uskoro ostvarili kontakte s već doseljenim hrvatskim obiteljima ili, pak, s obiteljima koje su pridošle u Gornju Ugarsku samo koju godinu nakon njih, a bile su s Ugrin(ov)ićima u stalnim kontaktima od predosmanskog razdoblja povijesti obitelji i tijekom čitavoga 16. stoljeća. Njihova se integracija u toj sredini odvijala u brzom ritmu, pa ih se u dokumentima najčešće pronalazi pod prezimenima Horvát. Takav je slučaj ne samo s Ugrinovićima, već i s Bojničićima, Karinčićima i Stanišićima, s kojima su se uskoro brakovima i rodbinski vezali.⁵⁸ Stabilnost je obitelji i njezine potpune uklopljenosti u novu sredinu vidljiva iz dokumenata 17. stoljeća. Ono što je također vidljivo jest činjenica da Horvát-Ugrinovići nikada više nisu dosegli onakav gospodarski, društveni i politički ugled kakav su imali u starosjedilačkom Rogu i županiji Luka prije njihove raseobe.

* * *

Ugrinovići od plemenitog roda Šubića kao prognani su plemići pokušavali njima dostupnim strategijama punih šest i pol desetljeća osigurati dostojnu zamjenu za izgubljeni patrimonij na starosjedilačkom prostoru. Uključivanjem u vojnu spremu protuosmanskoga obrambenog sustava nastojali su uštedjeti dovoljno novca kojim bi mogli kupiti kakav posjed na sigurnijem i zaštićenom dijelu države u kojoj su živjeli. Vid se primjerice nakon vojne karijere i ženidbe okrenuo manje opasnoj karijeri – diplomaciji. No sve su zasluge i priznanja koja je stekao na kraljevskom dvoru bila brzo zaboravljena nakon njegove nenadane smrti.⁵⁹ Problem je bio u Vidovu potpunom angažmanu i oslonu na diplomatsku službu kao tada jedinom izvoru prihoda obitelji, koji je njegovom smrću presahnuo.⁶⁰ Štoviše, ni posjed Csicsó, na kojemu mu je bila smještena obitelj, nije bilo više moguće zadržati, jer mu ga je kralj darovao na doživotno uživanje, pa su se nakon bezuspješne borbe njegove udovice da obitelji

⁵⁷ Usp. MOL, A, LR 4, str. 660–663.

⁵⁸ Usp. isto, str. 391; isto, str. 701–705; MOL, A, LR 5, str. 773–774.

⁵⁹ Po tome se dakle nije razlikovao od zaslužnih habsburških diplomata, poput Marina Zamanje, Mihaela Crnojevića, Ivana Dominkovića i Petra Krabata (Hrvata), kojima su obitelji nakon njihove smrti imale velike probleme u ostvarivanju svojih prava na dodijeljene im posjede ili godišnje novčane potpore. Za Marina Zamanju vidi: Josip Žontar, *Obveščevalna služba in diplomacija avstrijskih Habsburžanov u boju proti Turkom v 16. stoletju*, Dela 18, Ljubljana 1973., str. 103–107; o sudbini udovice Mihaela Crnojevića i njihove djece vidi: isto, str. 160–162; o problemima obitelji Ivana Dominikovića vidi: Felix Tobler, Ivan Dominković. Životna priča jednog hrvatskog plemića u 16. stoljeću, *Gradišće – Kalendar*, br. 23, Željezno 1976., str. 97–99; više detalja o Petru Horvatu zvanom Miklešić može se vidjeti u: Karl Teply, *Kaiserliche Gesandtschaften ans Goldene Horn*, Stuttgart 1968., str. 138–139; o borbi udovice Petra Krabata da sačuva barem kuću u Beču u kojoj je živjela s djecom vidi: Tobler, *Migracije hrvatskog srednjeg i nižeg plemstva*, str. 14–15.

⁶⁰ Takav problem primjerice nije imao cijenjeni špijun i pouzdani habsburški izaslanik na Portu u Istanbul, Franjo Jurković, kojemu primarni izvor materijalne osnove obitelji nije bio u diplomatskoj službi, već u razgranatoj međunarodnoj trgovini; usp. Žontar, *Obveščevalna služba*, str. 167–179.

očuva barem taj posjed članovi njegove uže obitelji morali osloniti na pomoć Vidova brata Ivana.

Razdoblje od gubitka Roga (1522.) do trenutka zadobivanja posjeda u županiji Liptó (1586.) u smislu udomaćivanja u sredinama kamo su krenuli u potragama za novim mjestom života bilo je privremenoga, odnosno tranzicijskog karaktera. Problema, kako u Slavoniji, tako i u Ugarskoj, oko priznavanja indigenata nisu imali nikakvih. No u Štajerskoj je taj problem za Vida bio nepremostiv. Nije dakle čudno što su se nakon štajerske kratke epizode vrlo brzo vratili u ugarsko-hrvatski dio država kojim su vladali Habsburgovci, gdje takvih poteškoća nisu imali i gdje su se nadali svojim angažmanom konačno i zadobiti kakvu posjedovnu akviziciju koja bi zadovoljila njihove potrebe. Takav je pristup rješavanja problema rezultirao životom druge generacije Ugrinovića na vrućoj granici s osmanskim Slavonijom, vojnim pozivom te oslonom na plemstvo istoga kulturnoga, zavičajnog i socijalnog kruga. Zanimljivo je, pak, da se Ugrinovići nakon gubitka matičnih posjeda plemenitog roda Šubića više ne oslanjaju isključivo na pomoć pripadnika svojega roda niti više primarno računaju na njihovo razumijevanje. Takvo je ponašanje gotovo pa uniformno, stoga se može do određene mjere i tvrditi da je u trenutku gubitka “plemeništine Šubića” nastupila i “smrt toga plemenitog roda”. Tragovi međusobnih veza i rodovske solidarnosti doduše osjećaju se još i u novomu raseljenom naraštaju pripadnika roda, ali ne više na starim temeljima, već na novoizgrađenoj vojničkoj solidarnosti Granice kršćanstva.⁶¹

Zahvaljujući odabiru opisanih strategija preživljavanja, Ugrinovići su konačno i došli do željenoga cilja – posjeda u Gornjoj Ugarskoj na kojemu su mogli nesmetano nastaviti živjeti te pokušati još jače osnažiti socijalni i ekonomski položaj obitelji. Ugrinovići su takvom rizičnom politikom, za razliku od mnogih obitelji koje su odabirale istu strategiju preživljavanja, i u fizičkom smislu opstali. Integracija je u novu sredinu tijekom 17. st. uspješno obavljena.

⁶¹ Usp. Jurković, *Osmanska ugroza, plemeniti raseljenici*, str. 39–69.

Ivan Jurković

The Ugrinovići of Rog – a Displaced Family of the Noble Kindred of the Šubići of Bribir during the Ottoman Threat

Summary

The Ugrinovići of the noble kindred of the Šubići as displaced noblemen tried for six and a half decades, employing different strategies available to them, to ensure an adequate replacement for the lost patrimony in their native area. They tried to save enough money to buy such an estate in the safer and more protected areas in which they could live by their involvement in the military complement of the anti-Ottoman defence system. One of them, Guy, after a military career and marriage, turned to a less dangerous career – diplomacy. However, all the merits and acknowledgements that he gained at the royal court were forgotten soon after his sudden death. The problem lay in Guy's exclusive engagement in and reliance on the diplomatic service as the only source of income for the family, which ceased to flow after his death. Moreover, the estate of Čičov, on which his family was accommodated, was impossible to keep, because the king had only granted it to Guy as a usufruct for life; therefore, after the futile struggle of his widow for the preservation of, at least, that estate for the family, the members of his closer family had to rely on the help of his brother John.

The period from the loss of Rog (1522) until the acquisition of the estates in the County of Liptó (1586) was, regarding accommodation in the surroundings where they settled after searching for a new place to live, of only a temporary, that is, transitory, character. They did not have problems regarding acknowledgement of their noble status, either in Slavonia or in Hungary, but Guy had an unsolvable problem gaining an *indigenat* in Styria. Thus it is not strange that after a brief Styrian episode he very soon returned to the Hungarian and Croatian part of the Habsburg dominion, where he could hope that with his engagement he might receive an acquisition satisfying his needs. Such an approach to solving the problem resulted in the life of the second generation of the Ugrinovići on the volatile frontier with Ottoman Slavonia, the military profession and reliance on the nobility of the same cultural, territorial, and social circle. Thanks to that choice, the Ugrinovići finally achieved their desired goal – an estate in Upper Hungary on which they might continue their undisturbed life and try to strengthen their social and economic position. By means of such a risky policy, the Ugrinovići survived, in contrast to many other families who chose the same strategy of survival. Integration into the new surroundings was successfully achieved during the seventeenth century.

Key words: nobility, impelled displacees, social status, anti-Ottoman defence system, Croatia, Austria, Hungary.